

**การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้**

**A Development of Educational Management Networks to Enhance Quality of
Child Care Centers of Local Administrative Organization in Three Southern
Border Provinces**

เกสรี่ ลัดเลีย*
Kessaree Ladlia*

*นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

*PhD. candidate, Doctor of Education Program, Education Management College, Dhurakij Pundit University

*Email: lkessaree@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาของเครือข่าย 2) ศึกษาองค์ประกอบของเครือข่าย และ 3) พัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีของการพัฒนาเครือข่าย ประชากรที่ศึกษาเป็นเครือข่าย จำนวน 113 เครือข่าย และผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย นักวิชาการศึกษา หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และผู้ดูแลเด็ก จำนวน 769 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 แบบ คือ 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพและปัญหาของเครือข่าย และเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเครือข่าย และ 2) แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลขององค์ประกอบเครือข่าย ผลการวิจัยคือ 1) สภาพของเครือข่าย คือ ประกอบด้วยศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 2-7 ศูนย์ พบร่องรอยของการดำเนินการด้านยุทธศาสตร์ การกำหนดโครงสร้าง การดำเนินกิจกรรม ระบบสารสนเทศ การพัฒนาบุคลากรและการมีส่วนร่วมของเครือข่าย และมีปัญหา คือ ขาดองค์ความรู้ ขาดการมีส่วนร่วม และขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร 2) องค์ประกอบของเครือข่าย มี 4 องค์ประกอบ คือ การจัดการเครือข่าย กระบวนการดำเนินงานเครือข่าย ปัจจัยการขับเคลื่อนเครือข่าย และยุทธศาสตร์เครือข่าย และ 3) แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเครือข่าย ประกอบด้วย 4 ส่วนคือ แนวทางการพัฒนาเครือข่าย กระบวนการพัฒนาเครือข่าย เงื่อนไขความสำเร็จเครือข่าย และข้อเสนอแนะการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำสำคัญ: เครือข่ายการจัดการศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

This research, the development of educational management networks to enhance quality of child care centers of local administrative organization in three southern border provinces, aims to investigate the three main areas: (1) the state and the problems, (2) the essential components and (3) the best practice of educational management networks. The subjects in this study were 113 educational management networks and there were 769 informants including educators, heads of child care centers and child care workers. The research instruments were 1) semi-structured interview to collect the data on the state and problems of educational management networks and to collect the information about the appropriate criteria for the best practice of educational management networks made by the experts during their group discussion and 2) the check list to collect the data on the essential components of educational management networks. The research findings show that 1) the state of the networks found in 2-7 child care centers was framed under the strategic process, structure orientation, activity management, personnel development information system and network collaboration when the problems of the networks appeared to be the lack of network knowledge, network collaboration and administrative support. 2) There are four essential components of the networks: network management, network operational process, network contribution and network strategy. 3) The best practice consists of four crucial parts: which includes the guideline, developmental process, conditions of success and recommendation for the development of educational management networks to enhance the quality of child care centers of local administrative organization in three southern border provinces.

Keywords: Educational Management Networks , Child Care Centers, Three Southern Border Provinces

บทนำ

เครือข่ายการจัดการศึกษาในปัจจุบันเป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ที่ต้องการให้เครือข่ายเป็นการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนาาร่วมกัน ซึ่งแตกต่างกับกระบวนการทัศน์โลกาภิวัตน์ที่เครือข่ายหรือ Networking เป็นการสร้าง การเติบโต กระแสเดียว กลุ่มเดียวและเป็นประโยชน์กับ พวกเดียว ปัจจุบันเราต้องการ New Networking ที่เป็นการมอง การจัดการศึกษาทั้งในเชิง Group and Global โดยต้องวิเคราะห์ในเชิง Looking Beyond Globalization โดยใช้ New Networking เป็นตัวตั้ง (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และศิริมาศ โกศลย์พิพัฒน์, 2553, น. 20-24) ทั้งนี้เครือข่ายการจัดการศึกษาสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ รวมทั้งสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกองค์กร สถาบัน และชุมชน และเครือข่ายการเรียนรู้จะมีพลังแต่ต้องการการจัดการที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพจึงสามารถธำรงรักษาไว้ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ New Networking ที่ไม่ต้องการให้เครือข่ายมีลักษณะที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งพึ่งพิงอีกฝ่ายตลอดเวลา (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และศิริมาศ โกศลย์พิพัฒน์, 2553, น. 23) เนื่องจากเป็นเครือข่ายที่ไม่ยั่งยืนและ ไม่สามารถก่อให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริงได้เลย ความสำเร็จของ การสร้างเครือข่ายและการดำรงรักษาเครือข่ายไว้อย่างยั่งยืนเป็นสิ่งที่จะต้องควบคู่ไปกับการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย โดยจะต้องเริ่มต้นที่สร้างความตระหนักร่วมกันในบทบาทและความสำคัญของภารกิจเครือข่ายที่จะต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียม มีการค้นหาปัญหาร่วมกัน วางแผนร่วมกันและร่วมตัดสินใจ (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553, น.80) เครือข่ายการจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการในยุคใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้ง

ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งในระดับโลก ระดับประเทศ และในระดับพื้นที่ โดยในประเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้เสนอแนวคิดที่เป็นเครื่องมือในการบริหารงานภาครัฐยุคใหม่ นั่นคือ การบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่าย (Governing by Network) ซึ่งหมายถึง “การบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่ายที่จัดทำขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคมที่ไม่สามารถดำเนินการได้สำเร็จด้วยองค์การหรือหน่วยงานภาครัฐเพียงองค์การหรือหน่วยงานเดียว เนื่องจากเป็นปัญหาที่ซับซ้อน และต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงาน จำนวนมาก หรือเป็นปัญหาที่ครอบคลุมหลายจังหวัด” (จิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร, 2552) โดย ก.พ.ร. ได้นำเสนอ 6 รูปแบบของการจัดการเครือข่าย เรียงตามลำดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ไปสู่การมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ประกอบด้วย การทำสัญญาในการบริการ (Service Contract) ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) เครือข่ายเฉพาะกิจ (Ad Hoc) ตัวแทนการให้บริการ (Channel Partnership) การเผยแพร่ข้อมูลสาธารณะ (Information Dissemination) และชุมสายการเชื่อมโยงองค์การต่างๆ (Civic Switchboard) โดยพิจารณาประเด็นปัญหาที่สามารถนำการบริหารแบบเครือข่ายมาใช้ ประกอบด้วย การมีปัญหาด้านข้อจำกัดของงบประมาณข้อจำกัดในด้านกำลังคน ความคาดหวังที่สูงขึ้นของประชาชน ความต้องการ ความคล่องตัวในการแก้ไขปัญหาความต้องการทักษะและความรู้ในการแก้ปัญหา (จิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร, 2552) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความจำเป็นต้องใช้การบริหารแบบเครือข่าย เนื่องจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นหน่วยงานภาครัฐ

ที่มีจุดกำเนิดจากแนวคิดของการกระจายอำนาจทางการศึกษาที่อาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ และเมื่อพิจารณาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ในเขตพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประชาชนอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมก็พบว่า จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการด้วยรูปแบบของเครือข่าย จึงจะสามารถจัดการศึกษาได้ บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์การ สอดคล้องกับความคาดหวังของประชาชน มีความคล่องตัวในการจัดการศึกษาและการแก้ปัญหาต่างๆ สามารถพัฒนาทักษะและความรู้ให้กับบุคลากรได้เต็มตามศักยภาพ จึงได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ขึ้น เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของเครือข่ายการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีของการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับพุทธศักราช 2542 และฉบับปรับปรุงแก้ไขปี พ.ศ. 2545 ซึ่งให้ความสำคัญของการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่มีนักเรียนที่สามารถเข้าถึงการให้บริการได้ในระดับท้องถิ่นโดยเฉพาะสำหรับนักเรียนในระดับการศึกษาปฐมวัยที่เข้ารับบริการทางการศึกษาในศูนย์พัฒนา เด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” เป็นการศึกษาถึงแนวทางหรือแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาโดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีเครือข่าย (Network) เครือข่ายการจัดการศึกษา (Educational Management Networks) ซึ่งองค์ประกอบพื้นฐานของการบริหารเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ คือ การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ การออกแบบเครือข่ายให้สอดคล้องกับเป้าหมาย การบูรณาการและเชื่อมโยง การดำเนินการและการวัดผล การประยุกต์ใช้ระบบ IT และการพัฒนาความรู้และทักษะของบุคลากร Goldsmiths and Eggers (อ้างถึงใน ประยูร อัครบวร, ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และกมลทิพย์ ศรีหาเศษ, 2553, น. 35)

การจัดการเครือข่ายทางการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กยังต้องศึกษาหลักการ แนวคิดและนโยบายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งในสภาพของ

สังคมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นภูมิภาคที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมกลางของประเทศ จึงได้ศึกษาแนวคิดของการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education) ซึ่งมีความหมายคือ เป็นแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษาและเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายสำคัญเพื่อที่จะเปลี่ยนโครงสร้างสถาบันการศึกษา เพื่อให้ให้นักเรียนแต่ละเพศ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ นักเรียนกลุ่มเชื้อสายต่างๆ กลุ่มสีผิว กลุ่มวัฒนธรรม ทั้งหลายได้มีความเสมอภาคกันในด้านความสำเร็จในการเรียน (Banks, 1994)

เครื่องมือการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 แบบ ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของเครือข่ายโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวปฏิบัติที่ดีของการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้ทรงคุณวุฒิ 2) แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ประกอบเครือข่าย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และได้ดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ ซึ่งมีรายละเอียดของการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์แต่ละข้อดังนี้

1. ศึกษาสภาพและปัญหาของเครือข่ายการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบไปด้วย ผู้บริหารขององค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของสำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นักวิชาการศึกษาขององค์กรบริหารส่วนตำบล หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รวม 15 คน
2. ศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการนำ

กรอบแนวคิดทฤษฎีและข้อมูลสภาพและปัญหาของเครือข่าย มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาเครื่องมือคือแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการและเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นบุคลากรของเครือข่ายทั้ง 113 เครือข่าย รวม 769 คน นำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อให้ได้องค์ประกอบเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นำไปสู่ในการถอดบทเรียนจากเครือข่ายที่มีแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

3. พัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการพิจารณาเลือกเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ เป็นเครือข่ายในระดับตำบลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับการยอมรับจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับจังหวัดหรือระดับกลุ่มจังหวัดหรือระดับประเทศในประเด็นของการดำเนินงานในลักษณะเครือข่าย หรือตัวบุคคลที่เป็นผู้ประสานงานหรือสมาชิกเครือข่าย และเป็นเครือข่ายในระดับตำบลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่อยู่ในพื้นที่ที่ผู้

วิจัยสามารถเข้าไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ในสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้ในการพิจารณาเลือกเครือข่ายในการวิจัยนี้เลือกเพียง 1 เครือข่าย เพื่อดำเนินการถอดบทเรียนเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพพัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป วิธีการเลือกเครือข่าย ใช้การเสนอชื่อจากผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องสำนักงานท้องถิ่นจังหวัดทั้งสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เสนอชื่อ และแลกเปลี่ยนร่วมกับนักวิจัยถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ ซึ่งเครือข่ายที่ได้รับการพิจารณาเลือก คือ เครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดยะลา ซึ่งประกอบไปด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 4 ศูนย์ ซึ่งมีผู้ประสานงานเครือข่ายที่ได้รับการแต่งตั้งจากกรมปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นผู้นำเครือข่ายครูผู้ดูแลเด็กเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยในระดับจังหวัด

การดำเนินการถอดบทเรียนเมื่อเรียบร้อยแล้วได้นำไปจัดทำเอกสารแนวปฏิบัติในการพัฒนาเครือข่าย การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ฉบับร่าง) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของเอกสารแนวปฏิบัติในการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ฉบับร่าง) ว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด เพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะนำมาปรับปรุงให้

เอกสารแนวปฏิบัติมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยวิธีการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้เครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง เมื่อได้รับการพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้เรียบร้อยแล้วจึงปรับปรุงและนำเสนอเอกสารแนวปฏิบัติในการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ปรากฏผลการศึกษาแบ่งเป็น 3 ส่วน โดยมีสรุปผลการศึกษา ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพและปัญหาของเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยสภาพของเครือข่ายคือในแต่ละเครือข่ายจะประกอบไปด้วยจำนวนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตั้งแต่ 2-7 ศูนย์ นโยบายในการส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมี 3 ระดับ นั่นคือนโยบายที่สนับสนุนเฉพาะงบประมาณสนับสนุนทั้งงบประมาณและบุคลากร และสนับสนุนมากกว่างบประมาณและบุคลากร ผู้ประสานงานเครือข่ายระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคือนักวิชาการศึกษาที่ประสานงานกับหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายใต้การกำกับของรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนผู้ประสานงานเครือข่ายภายในระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและภายในสมาชิกเครือข่ายมักไม่มีความชัดเจนแต่มักพบว่ามีผู้ดูแลเด็กที่มีคุณลักษณะผู้นำตามธรรมชาติคนใดคนหนึ่งปฏิบัติหน้าที่ผู้ประสานงานเครือข่าย

กิจกรรมเครือข่ายที่พบมี 2 ลักษณะ คือ

เป็นกิจกรรมวิชาการและกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ของชุมชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแต่ละศูนย์ทำหน้าที่รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศเครือข่ายไว้ในลักษณะของแฟ้มข้อมูล และการใช้ฐานข้อมูลสำเร็จรูปของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลจะให้การสนับสนุน การพัฒนาความรู้ให้กับสมาชิกเครือข่าย เช่น ผู้ดูแลเด็ก โดยการสนับสนุนในการศึกษาในสาขาการศึกษาปฐมวัย การประชุมอบรมสัมมนา การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายที่พบ คือ มีการร่วมเสนอกิจกรรมและโครงการตลอดจนร่วมดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆ ร่วมกันองค์การบริหารส่วนตำบลและในปัจจุบันศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกำลังมี การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อเข้าสู่การประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกต่อไป

ปัญหาของเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มี 3 ประเด็น คือ การขาดองค์ความรู้ในการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศ การขาดองค์ความรู้ในพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ และการขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของชุมชน การขาดการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการขาดการสนับสนุนและให้ความสำคัญจากผู้บริหาร

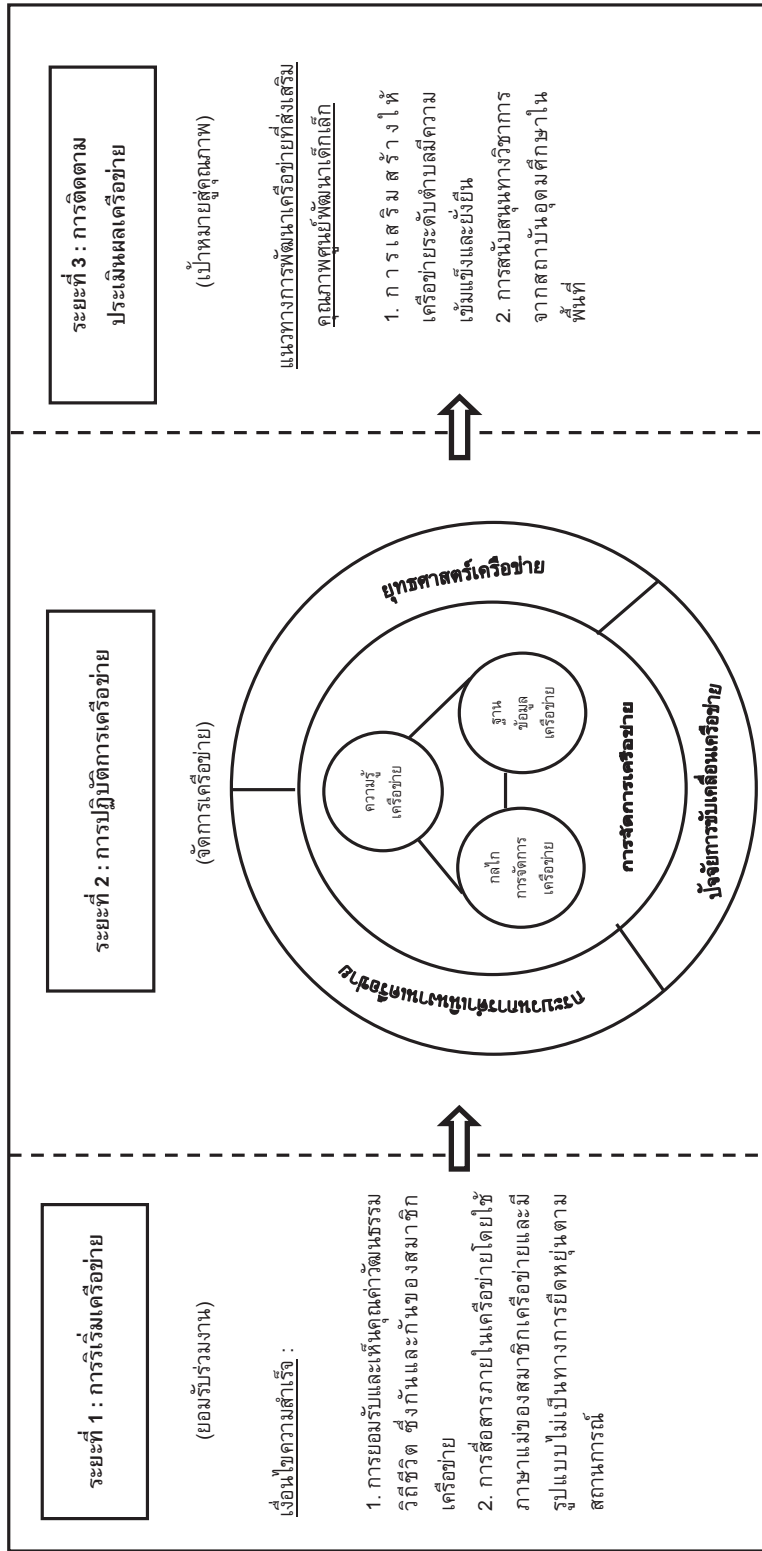
ส่วนที่ 2 องค์ประกอบเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจากการศึกษาพบ 3 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบหลักที่ 1 “การจัดการเครือข่าย” ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้เครือข่าย มี 4 องค์ประกอบ คือ เนื้อหาสาระใน การพัฒนาความรู้ให้กับสมาชิกเครือข่าย การสนับสนุนการให้ความรู้กับสมาชิกเครือข่าย

และหน่วยงานพัฒนาความรู้ให้กับสมาชิกเครือข่าย

2) ด้านกลไกการจัดการเครือข่ายมี 7 องค์ประกอบ คือ โครงสร้างสมาชิกเครือข่าย การมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ การมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์หรือนโยบาย การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามโครงการหรือกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน การติดต่อสื่อสารภายในเครือข่ายและรูปแบบวิธีการติดต่อสื่อสารภายในเครือข่ายที่หลากหลาย และ 3) ด้านฐานข้อมูลเครือข่ายมี 5 องค์ประกอบคือ การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศเครือข่าย การแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศเครือข่าย การใช้ข้อมูลสารสนเทศเครือข่าย ระบบข้อมูลสารสนเทศเครือข่าย และผู้รับผิดชอบระบบสารสนเทศเครือข่าย องค์ประกอบหลัก ที่ 2 “กระบวนการดำเนินงานเครือข่าย” ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ กฎเกณฑ์หรือระเบียบหรือข้อตกลงเครือข่าย บทบาทหน้าที่สมาชิกเครือข่าย ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานเครือข่าย กา

รบูรณาการการดำเนินงานเครือข่าย การประเมินผลการดำเนินงานเครือข่าย และการปรับปรุงการดำเนินงานเครือข่าย องค์ประกอบหลักที่ 3 “ปัจจัยการขับเคลื่อนเครือข่าย” ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ ผู้ประสานงานเครือข่าย บทบาทผู้ประสานงานเครือข่าย สมาชิกเครือข่ายและงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนเครือข่าย และองค์ประกอบหลักที่ 4 “ยุทธศาสตร์เครือข่าย” ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ เป้าหมายเครือข่าย แผนกลยุทธ์เครือข่าย และโครงการหรือกิจกรรมเครือข่าย

ส่วนที่ 3 แนวปฏิบัติที่ดีของการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบไปด้วย 4 ส่วน คือ 1) แนวทางในการพัฒนาเครือข่าย 2) กระบวนการในการพัฒนาเครือข่าย 3) เงื่อนไขความสำเร็จในการพัฒนาเครือข่าย และ 4) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเครือข่าย ทั้งนี้ในส่วนของกระบวนการในการพัฒนาเครือข่ายนั้นสามารถนำเสนอเป็นภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเพื่อการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผลการวิจัย 2 ประเด็น มีรายละเอียดดังนี้

1. กระบวนการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจากผลการวิจัยผู้วิจัยได้ศึกษาและได้ข้อสรุปเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประเด็นสำคัญของแนวปฏิบัติที่ดีที่พัฒนาขึ้นมานี้คือกระบวนการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยที่ประกอบไปด้วย 3 ระยะเวลา
ระยะที่ 1 “การริเริ่มเครือข่าย” ระยะที่ 2 “การปฏิบัติการเครือข่าย” และระยะที่ 3 “การติดตามประเมินผลเครือข่าย” โดยกระบวนการนี้สอดคล้องกับแนวทางในการบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่ายของสำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการหรือ กพร. (จิระประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร, 2552, น. 23-24) ที่กล่าวถึงขั้นตอนหลักสำหรับผู้ประสานงานเครือข่ายในการพัฒนาเครือข่าย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอน
ที่ 1 การเชื่อมโยงเครือข่ายหรือการสร้างเครือข่าย ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความ

พร้อมเครือข่าย ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินงานการปฏิบัติงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่ายและขั้นตอนที่ 4 การตรวจติดตามและประเมินผลงานเครือข่าย นอกจากนั้นแล้วในรูปแบบการบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่ายนี้ยังได้กล่าวถึงกระบวนการสำคัญในการบริหารเครือข่ายไว้ 4 ส่วน ประกอบด้วย กระบวนการการเริ่มประสานงานเครือข่าย (Initiation Process) ซึ่งสอดคล้องกับระยะที่ 1 การริเริ่มเครือข่ายของกระบวนการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กระบวนการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติซึ่งกระบวนการนี้ก็สอดคล้องกับเงื่อนไขความสำเร็จที่ระบุไว้ในระยะที่ 1 นี้เช่นกัน คือ การยอมรับและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมซึ่งกันและกันของสมาชิกเครือข่าย กระบวนการการพัฒนากระบวนการทำงานและการพัฒนาเครือข่าย (Development) สอดคล้องกับระยะที่ 2 การปฏิบัติการเครือข่ายของกระบวนการพัฒนาเครือข่ายที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้และกระบวนการสร้างการทำงานอย่างสม่ำเสมอ (Sustainability) ก็สอดคล้องกับระยะที่ 3 ระยะติดตามและประเมินผลเครือข่ายของกระบวนการพัฒนาเครือข่ายที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่นกัน

2. รายละเอียดของกระบวนการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีประเด็นในการอภิปราย 3 ส่วน ดังนี้
 - 1) การริเริ่มเครือข่าย : ยอมรับร่วมงาน จากผลการวิจัยในส่วนของแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเครือข่าย การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ในกระบวนการพัฒนาเครือข่ายในระยะที่ 1 “การริเริ่มเครือข่าย” ได้ปรากฏผลการศึกษาที่ระบุถึงเงื่อนไขความสำเร็จของเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้สองประเด็น ประเด็นแรกคือ การยอมรับและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมซึ่งกันและกันของสมาชิกเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพหุวัฒนธรรม (Multicultural) หรือพหุสังคม (Multi Social) ซึ่งแนวคิดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมนี้ได้ถูกนำไปใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษาในชุมชนที่มีลักษณะพหุวัฒนธรรมที่เกิดจากการรวมตัวของผู้คนที่มาจากกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เช่น ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนในกลุ่มวัฒนธรรมแบบชาวไทยมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความคิด ความเชื่อที่เป็นอัตลักษณ์ และแตกต่างจากวัฒนธรรมกลางของชาติไทย ทั้งนี้ในระบบราชการหน่วย

งานภาครัฐ มีชนบทปฏิบัติ และระเบียบการต่างๆ ตามพื้นฐานของวัฒนธรรมแบบไทยกลาง เช่น วันหยุด วันสำคัญ ช่วงเวลาในการปฏิบัติงาน เวลาราชการ ในแต่ละวัน และภาษาราชการ เป็นต้น ซึ่งแตกต่างกับประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นในการริเริ่มเครือข่าย ทุกฝ่ายจะต้องยอมรับและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมซึ่งกันและกันก่อนจึงสามารถดำเนินงานเครือข่ายต่อไปได้

ทั้งนี้ Cortes (1996) ได้กล่าวถึง “การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม” หมายถึงกระบวนการที่ช่วยเตรียมให้ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมให้อยู่ด้วยความเข้าใจ มีความร่วมมือ ร่วมใจกัน มองเห็นประโยชน์ที่แท้จริงในการพึ่งพาอาศัยกัน ความเสียสละ และความยุติธรรม การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้นไม่ได้นำไปสู่ความแตกแยก แต่เป็นการพัฒนาความเข้าใจกัน การพึ่งพาอาศัยระหว่างกลุ่มคน โดยอาศัยการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าการแบ่งแยกทางสังคมนั้น เกิดจากการขาดวิจาร์ณญาณ และ Banks (1994) ก็ได้กล่าวถึงการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเป็นแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษาและเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายสำคัญเพื่อที่จะเปลี่ยนโครงสร้างสถาบันการศึกษา กล่าวโดยสรุปการริเริ่มเครือข่ายเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญอย่างยิ่งใน การบริหารจัดการเครือข่ายเพื่อให้เกิดผลการยอมรับและเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันของสมาชิกเครือข่ายนำไปสู่ความร่วมมือที่จริงจังต่อไป

เงื่อนไขความสำเร็จของเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในประเด็นที่สอง คือ การสื่อสารภายในเครือข่ายโดยใช้ภาษาแม่และมีรูปแบบไม่เป็นทางการยืดหยุ่นตามสถานการณ์ก็สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาที่ใช้ภาษาท้องถิ่นที่เป็นภาษาแม่ของเด็กร่วมเป็นสื่อในการเรียนการสอนร่วมกับภาษาราชการซึ่งเป็นภาษาของโรงเรียน (Mother Tongue-Based Multilingual Education) ซึ่งการที่ผู้คนมีภาษาพูดของตนเองต่างไปจากภาษาของคนส่วนใหญ่ทำให้เกิดกำแพงภาษาและไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจต่างๆ ทั้งนี้ประชากรร้อยละ 83 ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้พูดภาษามลายูถิ่น (ภาษาแม่) (สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ 2551, น.7) ซึ่งสมาชิกเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นผู้ดูแลเด็กและผู้ปกครองล้วนแต่ใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นภาษาแม่ เมื่อต้องสื่อสารและปฏิบัติงานเครือข่ายร่วมกับนักวิชาการศึกษาตลอดจนบุคลากรอื่นๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้ภาษาไทยกลางจึงก่อให้เกิดกำแพงภาษายากแก่การสื่อสารได้อย่างราบรื่นดังนั้น ในระยะที่ 1 การริเริ่มเครือข่ายนี้จึงต้องให้โอกาสและยอมรับให้สมาชิกเครือข่ายใช้ภาษาแม่ใน การติดต่อสื่อสารและการประสานงานต่างๆ ร่วมกัน ส่วนรูปแบบ

การดำเนินงานที่ไม่เป็นทางการยืดหยุ่นตามสถานการณ์ก็เป็นไปตามสถานการณ์วิกฤติในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความรุนแรงต่อเนื่องมาจากปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต้องสามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์

จากเงื่อนไขความสำเร็จของเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้ง 2 ประการ แสดงถึงความสำคัญของการริเริ่มเครือข่ายและบรรยากาศของเครือข่ายโดยผู้วิจัยได้ใช้คำสำคัญสำหรับระยะที่ 1 การริเริ่มเครือข่ายนี้คือ “ยอมรับร่วมงาน”

2) การปฏิบัติการเครือข่าย : การจัดการเครือข่าย ซึ่งจากผลการวิจัยที่ได้แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในส่วนของกระบวนการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ในระยะที่ 2 การปฏิบัติการเครือข่ายซึ่งมีการดำเนินกิจกรรมเครือข่ายในภาพรวมอยู่ในระยะนี้ซึ่งจากผลการวิจัยในส่วนที่ 2 องค์ประกอบเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง 4 องค์ประกอบหลัก ได้ถูกระบุอยู่ในระยะ

นี้ นั่นคือ 1) การจัดการเครือข่าย
2) กระบวนการดำเนินงานเครือข่าย
3) ปัจจัยการขับเคลื่อนเครือข่าย และ
4) ยุทธศาสตร์เครือข่าย ซึ่งเมื่อพิจารณา
จากผลการวิจัยองค์ประกอบเครือข่าย
องค์ประกอบหลักที่ 1 “การจัดการเครือ
ข่าย” มีความสำคัญมากที่สุดทั้งในแง่ของ
จำนวนองค์ประกอบสูงสุด คือ 17 องค์
ประกอบ และเมื่อผู้วิจัยได้ใช้ คำสำคัญ
ขององค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบสรุ
ปรวมได้ 3 ด้าน ก็แสดงให้เห็นถึงความ
สำคัญขององค์ประกอบหลักนี้มากขึ้นนั่น
คือ ด้านความรู้เครือข่าย ด้านกลไกการ
จัดการเครือข่าย และฐานข้อมูลเครือ
ข่ายมีรายละเอียด คือ 1) ด้านความรู้เครือ
ข่าย ประกอบด้วย เนื้อหาสาระในการ
พัฒนาความรู้ให้กับสมาชิกเครือข่าย การ
สนับสนุนการให้ความรู้กับสมาชิกเครือ
ข่ายการพัฒนาความรู้ให้กับสมาชิกเครือ
ข่าย และหน่วยงานพัฒนาความรู้ให้กับ
สมาชิกเครือข่าย 2) ด้านกลไกการจัดการ
เครือข่าย ประกอบด้วย โครงสร้าง
สมาชิกเครือข่าย การมีส่วนร่วมในการ
กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ การ
มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์หรื
นโยบาย การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน
ตามโครงการหรือกิจกรรม การมีส่วนร่วม
ในการติดตามและประเมินผลการดำเนิน
งาน การมีส่วนร่วมในการปรับปรุง การ
ดำเนินงาน การติดต่อสื่อสารภายในเครือ
ข่าย และรูปแบบวิธีการติดต่อสื่อสาร
ภายในเครือข่ายที่หลากหลาย และ 3)
ด้านฐานข้อมูลเครือข่ายประกอบด้วย
การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศเครือข่าย

การแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศเครือ
ข่าย การใช้ข้อมูลสารสนเทศเครือข่าย
ระบบข้อมูลสารสนเทศเครือข่าย และ
ผู้รับผิดชอบระบบสารสนเทศเครือข่าย
ซึ่งองค์ประกอบหลักที่ 1 การจัดการเครือ
ข่ายนี้สอดคล้องกับแนวคิด หลักการ และ
ทฤษฎีเครือข่าย คือ การจัดการเครือ
ข่ายนับเป็นหัวใจของเครือข่ายเป็นองค์
ประกอบหลักที่มีองค์ประกอบจำนวน
มากที่สุดใน 4 องค์ประกอบหลัก รวม 17
องค์ประกอบ โดยผู้วิจัยได้พิจารณาคำ
สำคัญขององค์ประกอบทั้ง 17 องค์
ประกอบ แล้วสรุปรวมเป็น 3 ด้าน คือ
ความรู้เครือข่าย กลไกการจัดการเครือ
ข่าย และฐานข้อมูลเครือข่าย ซึ่งผู้วิจัยได้
อินทร์รักษ์, เครือศรี วิเศษสุวรรณภูมิ
และอนุศักดิ์ ตั้งปัญญวัฒน์ (2553, น.
27) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการส่งเสริม
และพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการ
เรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา
เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ไว้ในประเด็นของการ
บริหารจัดการเครือข่ายนั้นมีความหมาย
คือ เป็นการบริหารจัดการปัจจัยทั้งด้าน
กำลังคนที่รวมตัวกันและทำกิจกรรมร่วม
กัน ซึ่งหมายถึงการพัฒนาสติปัญญา
จิตใจ ทักษะความสามารถต่างๆ ของ
แต่ละคนและพัฒนาความสัมพันธ์ภายใน
เครือข่าย รวมทั้งการจัดการปัจจัย ด้าน
วัตถุ อุปกรณ์ และทุน (ทุนทรัพย์ ทุน
มนุษย์ และทุนสังคม) ในการดำเนินงาน
ของเครือข่ายด้วย แล้วผสมผสานให้
ดำเนินการตามยุทธศาสตร์หรือแผนงาน
ที่วางไว้อย่างสมดุลลงตัว เพื่อนำไปสู่ผล

หรือเป้าหมายที่ต้องการซึ่งสะท้อนการจัดการเครือข่ายที่มุ่งเน้นให้สมาชิกเครือข่ายได้มีการพัฒนาความรู้พัฒนาความสัมพันธ์และพัฒนาด้านปัจจัยต่างๆ สอดคล้องกับชยันต์ วรรณะภูมิ (อ้างถึงในชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ และคณะ, 2553, น. 18) ที่ได้สรุปองค์ประกอบของเครือข่ายการเรียนรู้ไว้ คือ ต้องมีองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเน้นย้ำความสำคัญของความรู้เครือข่ายอย่างชัดเจน นอกจากนี้แล้วชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ และคณะ (2553, น. 21-27) ยังได้กล่าวถึงแนวทางในการบริหารจัดการเครือข่ายไว้ 3 แนวทาง คือ ด้านกลไกการบริหารที่ต้องมีทั้งแนวดิ่งและแนวราบซึ่งกลไกการบริหารแนวราบนั้นให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายด้านศักยภาพของเครือข่ายใน การดำเนินกิจกรรม และด้านการพัฒนาองค์กรเครือข่ายและแกนนำชุมชน ซึ่งเน้นย้ำในเรื่องความสัมพันธ์ การสื่อสารเครือข่ายอย่างชัดเจน เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545, น. 28-35) ได้มีการอ้างถึงระบบบริหารเครือข่ายไว้หลายประเด็น คือ การจัดผังกลุ่มเครือข่าย (Mapping) การจัดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย (Role and Responsibility) การจัดระบบติดต่อสื่อสาร (Communication System) การจัดระบบการเรียนรู้ร่วมกัน (Learning System) และการจัดระบบสารสนเทศ (Information System) ซึ่งจากระบบบริหารเครือข่ายดังกล่าวมีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับองค์ประกอบ

ที่ 1 “การจัดการเครือข่าย” นั่นคือในประเด็นของการจัดระบบการเรียนรู้ร่วมกัน (Learning System) ที่สอดคล้องกับองค์ประกอบย่อยด้านที่ 1 คือ ด้านความรู้ซึ่งเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545, น. 28-35) ยังได้กล่าวอีกว่าการที่เครือข่ายจะพัฒนาให้ก้าวหน้าไปได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับความรู้ความสามารถของสมาชิกของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องผ่านระบบการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในรูปแบบของการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การสัมมนา และสิ่งสำคัญคือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติร่วมกัน (Interactive Action Learning)

Goldsmiths and Eggers (อ้างถึงในจิระประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร, 2552, น. 39-69) ก็ได้เสนอองค์ประกอบพื้นฐาน 5 ด้านของการบริหารจัดการด้วยเครือข่ายโดยมีด้าน “การพัฒนาความรู้และทักษะเจ้าหน้าที่ภาครัฐ” เป็นด้านหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่ง สอดคล้องกับด้านที่ 2 ของการจัดการเครือข่ายคือ กลไกการจัดการเครือข่ายที่มีองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ คือ โครงสร้างสมาชิกเครือข่ายซึ่งองค์ประกอบนี้ก็สอดคล้องกับการจัดผังกลุ่มเครือข่าย (Mapping) ตามแนวคิดของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545, น. 28-35) การมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์การมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์หรือนโยบาย การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามโครงการหรือกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงการดำเนินงานเครือข่ายซึ่งในประเด็นของการมีส่วนร่วมนี้สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารสถานศึกษาในรูปแบบการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม (Network Building and

Participatory) ซึ่งเป็นการดำเนินงานของสถานศึกษาที่สร้างคุณค่าของสังคม (Public Value) โดยพยายามตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสถานศึกษา จึงต้องเข้าใจมุมมองของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการดำเนินกิจกรรมหรือบริการของสถานศึกษา เพื่อจะกำหนดรูปแบบการดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้หรือการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและทำให้เกิดคุณค่าทางสังคมสูงสุดจากความรู้สึกของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (ประยูร อัครบวร และคณะ, 2553, น. 25) โดยแนวคิดการบริหารสถานศึกษาในรูปแบบการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมนี้ได้ออมรับให้การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลที่สถานศึกษาจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิดร่วมตัดสินใจนั้น โดยได้ถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 87 ที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายร่วมตัดสินใจและตรวจสอบทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองทุกด้าน ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น (ประยูร อัครบวร และคณะ, 2553, น. 25)

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545) ได้ระบุในมาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น (ประยูร อัครบวร และคณะ, 2553, น. 26) และแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ.

2545-2559 ก็ได้กำหนดให้ส่งเสริม การมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ประชาชน ประชาสังคม และทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษา และสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา (ประยูร อัครบวร และคณะ, 2553, น. 26) นอกจากนี้แล้วยังสอดคล้องกับองค์ประกอบเครือข่ายในด้านการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (อ้างถึงในประยูร อัครบวร และคณะ, 2553, น. 34-35) ซึ่งมีทั้งสิ้น 7 ประเด็น คือ การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common Perception) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) การเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (Mutual Interests/Benefits) การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (All Stakeholders Perception) การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship) การพึ่งพิงอิงร่วมกัน (Interdependence) และการมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) นอกจากนี้ Goldsmiths and Eggers ได้เสนอองค์ประกอบพื้นฐาน 5 ประการที่จะทำให้การบริหารเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในสถานศึกษาประสบความสำเร็จ คือ (อ้างถึงในจิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร, 2552) จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมที่ได้กล่าวมาแล้วได้มีกรณีศึกษาในโครงการสร้างความร่วมมือการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ประยูร อัครบวร และคณะ, 2553, น. 67-69) พบว่า การสร้างความร่วมมือในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนด้านวิชาการ ด้านการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ด้านองค์ความรู้ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการพัฒนาบุคลากรจากกระทรวงศึกษาธิการแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และให้หน่วยงานที่มีความชำนาญการ

เข้าไปช่วยเหลือในเรื่ององค์ความรู้และการค้นคว้าวิธีการสอนที่ดีในการจัดการศึกษาหาวิธีการและตัวอย่างที่หลากหลายให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นตัวอย่างเพื่อเผยแพร่ต่อไป

นอกจากนั้นแล้วยังมีองค์ประกอบด้านการติดต่อสื่อสารภายในเครือข่ายและรูปแบบการติดต่อสื่อสารภายในเครือข่ายที่หลากหลายสอดคล้องกับแนวคิดของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545, น. 28-35) ในประเด็นระบบติดต่อสื่อสาร (Communtion System) ซึ่งเน้นให้ใช้กระบวนการสื่อสารเพื่อแพร่กระจายความรู้และยกระดับ ความตระหนักในปัญหาการศึกษาของสมาชิกโดยการจัดการกระบวนการสนทนา (Conversation Process) เพื่อสร้าง ความเข้าใจร่วม (Common Perception) ระหว่างสมาชิกของเครือข่ายการสื่อสารจึงเป็นเสมือนกลไกที่เชื่อมสมาชิกของเครือข่ายเข้าหากันอีกทั้งเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแพร่กระจายความคิดซึ่งจะมีผลต่อการรักษาและขยายตัวของเครือข่ายในด้านที่ 3 ของการจัดการเครือข่าย คือ ฐานข้อมูลเครือข่ายก็สอดคล้องแนวคิดของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545, น. 28-35) เช่นกัน ในประเด็นระบบสารสนเทศ (Information System) โดยทำการรวบรวมข้อมูลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมาย รูปแบบ วิธีการ ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็น เนื่องจากใน ฐานฐานข้อมูลเครือข่ายนี้มีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ คือ การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศเครือข่าย การแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศเครือข่าย การใช้ข้อมูลสารสนเทศเครือข่าย ระบบข้อมูลสารสนเทศเครือข่าย และผู้รับผิดชอบระบบข้อมูลสารสนเทศเครือข่ายซึ่งในส่วนของฐานฐานข้อมูลเครือข่ายนี้ก็ยิ่งสอดคล้องกับ Goldsmiths and Eggers (อ้างถึงในจิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร, 2552, น. 71-85)

ที่กล่าวถึงองค์ประกอบพื้นฐาน 5 ด้าน ของการบริหารจัดการด้วยเครือข่าย โดยมีด้านการประยุกต์ใช้ระบบ IT ในการจัดการเครือข่ายเป็นด้านที่สำคัญยิ่งเช่นกัน

จากการที่ผู้วิจัยได้อภิปรายถึงความสำคัญขององค์ประกอบหลักที่ 1 คือ การจัดการเครือข่ายที่เปรียบเสมือนหัวใจของการปฏิบัติการเครือข่ายแล้วยังมีองค์ประกอบหลักอื่นที่มีความสำคัญเช่นกันในการปฏิบัติการเครือข่ายนั้นคือองค์ประกอบหลักที่ 2 “กระบวนการดำเนินงานเครือข่าย” ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบ คือ กฎเกณฑ์หรือระเบียบหรือข้อตกลงเครือข่าย บทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานเครือข่าย การประเมินผลการดำเนินงานเครือข่าย และการปรับปรุงการดำเนินงานเครือข่าย ซึ่งในองค์ประกอบหลัก “กระบวนการดำเนินงานเครือข่าย” สอดคล้องกับขั้นตอนหลักสำหรับการบริหารจัดการภาครัฐในรูปแบบเครือข่ายที่เสนอโดย Goldsmiths and Eggers (อ้างถึงในจิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร, 2552, น. 71-85) นั่นคือ ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนการเชื่อมโยงเครือข่ายหรือการสร้างเครือข่าย ขั้นตอน การประเมินความพร้อมของเครือข่าย ซึ่งในสองขั้นตอนนี้จะได้ภาพรวมของเครือข่ายทั้งในด้านเป้าหมายและแรงจูงใจของสมาชิกเครือข่าย ตลอดจนระดับความสามารถของเครือข่ายโดยรวมและความสามารถของสมาชิกแต่ละรายซึ่งนำไปสู่การกำหนดกฎเกณฑ์หรือระเบียบหรือข้อตกลง ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่ายได้ในภาพรวม โดยมีฐานจากความพร้อมหรือข้อดีข้อจำกัดของสมาชิกแต่ละราย ขั้นตอนที่สามคือการดำเนินการปฏิบัติงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่ายซึ่งมีความสำคัญในการดำเนินโครงการหรือ

กิจกรรมเครือข่ายที่จะต้องมีการกำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานเครือข่ายต่อไป และขั้นตอนที่สี่ คือ การตรวจติดตามและประเมินผลงานของเครือข่ายซึ่งในขั้นตอนนี้มีความสำคัญทั้งในส่วนของการติดตามประเมินการดำเนินงานตามแผนกิจกรรมที่กำหนดไว้และพิจารณาลักษณะของการดำเนินงานเพื่อการปรับปรุงการดำเนินงานต่อไป

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบหลักที่ 3 “ปัจจัยการขับเคลื่อนเครือข่าย” ในองค์ประกอบหลักนี้ได้กล่าวถึงความสำคัญของปัจจัยที่จะขับเคลื่อนการปฏิบัติงานเครือข่ายไปสู่ความสำเร็จได้ โดยมีรายละเอียด คือ ปัจจัย การขับเคลื่อนของเครือข่าย ปรากฏผลวิเคราะห์มีตัวอยู่ในองค์ประกอบหลักที่ 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ผู้ประสานงานเครือข่าย บทบาทผู้ประสานงานเครือข่าย สมาชิกเครือข่าย งบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนเครือข่ายองค์ประกอบนี้เป็นเสมือนสิ่งที่สำคัญที่เป็นตัวขับเคลื่อนของเครือข่ายไปสู่ความสำเร็จและความยั่งยืน โดยในส่วนของ ผู้ประสานงานเครือข่ายและบทบาทผู้ประสานงานเครือข่าย นั้นมีผู้ที่กล่าวถึงและให้ความสำคัญไว้อย่างมากมาย เช่น Goldsmiths and Eggers (อ้างถึงในจิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร, 2552, น. 71-85) ที่กล่าวถึง ผู้ประสานงานเครือข่ายไว้เป็นสำคัญในการปฏิบัติงานการบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่ายในทุกขั้นตอน ทั้งการเชื่อมโยงเครือข่ายหรือการสร้างเครือข่าย การประเมินความพร้อมเครือข่าย การดำเนินงานปฏิบัติการด้วยเครือข่าย และการตรวจติดตามและประเมินผลงานของเครือข่าย และในส่วนของสมาชิกเครือข่ายก็เป็นสิ่งสำคัญในความเป็นเครือข่าย สอดคล้องกับแนวคิดของ Goldsmiths and Eggers (อ้างถึงในจิรประภา อัครบวร และประยูร อัคร

บวร, 2552, น. 71-85) ที่กล่าวถึงสมาชิกเครือข่ายไว้ในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงานการบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่าย นอกจากนี้แล้วจากรายงานการสังเคราะห์ผลการวิจัยในโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสำนักงานนโยบายด้านพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (2554, น. 24-40) ได้สรุปองค์ประกอบสำคัญของเครือข่าย คือ สมาชิกกรรมการ และผู้ประสานงาน เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่มีความชัดเจน และกิจกรรมเครือข่ายที่มีความต่อเนื่องและเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งในรายงานการสังเคราะห์นี้ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของสมาชิกจึงเป็นบุคลากรทางการศึกษาตลอดจนผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางที่ช่วยเป็นที่ปรึกษาหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลกับสมาชิกอื่นๆ กรรมการหรือผู้ประสานงานซึ่งทั้งหมดดำเนินการด้วยความสมัครใจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการศึกษาโดยรวมหรือด้านอื่นๆ และในรายงานการสังเคราะห์ฉบับนี้ยังได้ระบุถึงปัจจัยที่มีความสำคัญมากต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของเครือข่าย คือ งบประมาณสนับสนุน ทั้งนี้ในรายงานการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองเชียงราย สันติภาพ ไกรกิจราษฎร์ (อ้างถึงในสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554, น. 40) สรุปว่าปัจจัยหลักที่ทำให้การจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ประสบความสำเร็จ คือ งบประมาณ

องค์ประกอบหลักสุดท้าย คือ องค์ประกอบหลักที่ 4 “ยุทธศาสตร์เครือข่าย” ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ เป้าหมายเครือข่าย แผนกลยุทธ์เครือข่าย และโครงการหรือกิจกรรมเครือข่าย ซึ่งในส่วนนี้ได้ถูกกล่าวถึงในองค์

ประกอบพื้นฐานของการบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่ายที่ถูกเสนอโดย Goldsmiths and Eggers (อ้างอิงในจิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร, 2552, น. 39-44) คือ องค์ประกอบหลักที่ 1 การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบแรกในการบริหารเครือข่ายเกิดจากกระบวนการคิดที่ควรต้องเริ่มจากเป้าหมายว่าอยากเห็นอะไรเกิดขึ้นในสิ่งที่ทำดังนั้นผู้บริหารภาครัฐจะต้องตระหนักถึงความสำเร็จของการบริหารจัดการภาครัฐโดยอาศัยเครือข่ายเป้าหมายและผลลัพธ์ของการดำเนินงานซึ่งมิใช่เพียงวิธีการดำเนินการ แต่ควรเป็นการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการของเครือข่ายรวมทั้งองค์ประกอบต่างๆ ของเครือข่าย อย่างการกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมซึ่งหมายถึงการให้ความสำคัญกับภาระหน้าที่หลักในการบริหารจัดการและการตั้งคำถามที่มีผลต่อความสำเร็จนั้น คือ องค์การกำลังพยายามสร้างมูลค่าต่อสังคม (Public Value) ไດ ในการตอบคำถามนี้ทำให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐต้องทราบเกี่ยวกับเป้าหมายของนโยบายและทราบว่าหน่วยงานของพวกเขาควรแสดงบทบาทใดที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น กล่าวโดยสรุปจากการอภิปรายผลในส่วนของการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบเครือข่ายทั้ง 4 องค์ประกอบหลักมีความสำคัญในการปฏิบัติการเครือข่ายและ การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีองค์ประกอบหลักที่ 1 คือ การจัดการเครือข่ายเป็นหัวใจหลักโดยผู้วิจัยได้สรุปเป็นคำสำคัญของระยะการปฏิบัติการเครือข่ายไว้ว่า “จัดการเครือข่าย”

3)

การติดตามประเมินผลเครือข่าย: เป้าหมายสู่คุณภาพ จากผลการวิจัยในระยะที่ 3 ของกระบวนการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ “ระยะติดตามและประเมินผลเครือข่าย” พบว่า แนวทางในการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มี 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือ ควรมีการพัฒนาเครือข่ายระดับตำบลให้เข้มแข็งเนื่องจากสามารถดำเนินเครือข่ายที่เป็นรูปธรรมได้ โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นการเริ่มต้นจากเครือข่ายระดับตำบลสู่เครือข่ายเชิงพื้นที่ต่อไป ซึ่งการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายระดับตำบลนี้เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 มีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการส่วนท้องถิ่นที่มีชื่อและเขตขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยเฉพาะมีบทบาทในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องหาแนวทางส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลให้บรรลุ

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย (พิชิต ฤทธิ์จรรยา, ชูชาติ พ่วงสมจิตร, เก็กนก เอื้อวงศ์ และนงเยาว์ อุทุมพร, 2554, น. 3) ซึ่งเหมาะสมในการนำเอาการบริหารจัดการภาครัฐในรูปแบบเครือข่ายมาใช้ในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลเนื่องจากมีพื้นที่ขอบเขตความรับผิดชอบที่ชัดเจนสอดคล้องกับแนวทางในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล อีกทั้งจากการศึกษาวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้นมีจุดแข็ง คือ ทรัพยากรในการจัดการศึกษา คือ มีรายได้และทรัพยากรทางการบริหารค่อนข้างเพียงพอต่อการจัดการศึกษา มีความเป็นอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการ แต่มีจุดอ่อนด้านบุคลากร คือ ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษา และอำนาจ การตัดสินใจส่วนใหญ่อยู่ที่ผู้บริหารท้องถิ่นสำหรับโอกาสในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล คือ การมีกฎหมายและนโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาพร้อมทั้งมีโอกาสในการบริหาร การกระจายอำนาจ รวมทั้งมีทรัพยากรเพิ่มมากขึ้น จากรายได้ของท้องถิ่นที่จะช่วยส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดจนได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อรองรับตามกฎหมาย และแนวนโยบายของรัฐเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาและสนองตอบต่อความต้องการของท้องถิ่นอย่าง

แท้จริง (พิชิต ฤทธิ์จรรยา และคณะ, 2554, น. 2-4) ดังนั้นการนำเอาเครือข่ายการจัดการศึกษามาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการด้านการศึกษาให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลจึงเป็นแนวทางที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในส่วนที่สอง คือ หน่วยงานในพื้นที่ เช่น มหาวิทยาลัยให้การสนับสนุนทางวิชาการเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area Based Education) ที่มุ่งให้พื้นที่ที่มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการการศึกษาของพื้นที่โดยพื้นที่เองข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะการวิจัยดังนี้ ใน 3 ประเด็น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
- 1.1 ควรนำแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปใช้ โดยหน่วยงานที่ควรนำไปใช้ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และกรมปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรทางการ

- ศึกษาอื่น เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.)
- 1.2 ควรนำแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปใช้ในลักษณะการพัฒนาเครือข่ายต้นแบบเพื่อการขยายผลในการพัฒนาเครือข่ายอื่นๆ ต่อไป
2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ
- 2.1 ผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาขององค์กรบริหารส่วนตำบลที่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในความรับผิดชอบตั้งแต่ 2 ศูนย์ขึ้นไป ควรนำองค์ประกอบเครือข่ายการจัดการการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปพิจารณาเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขององค์กรบริหารส่วนตำบล
- 2.2 หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรนำเอาแนวปฏิบัติที่ดีของการพัฒนาเครือข่ายการจัดการการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปพัฒนาและปรับปรุงการจัดการศึกษาของศูนย์
3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป
- จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” สามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะเพื่อการค้นคว้าวิจัยต่อไปดังนี้
- 3.1 ควรมีการค้นคว้าวิจัยเพื่อการพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในมิติของเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 3.2 ควรมีการค้นคว้าวิจัยเพื่อการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาในลักษณะการใช้พื้นที่เป็นฐาน (Area Based) ที่เชื่อมโยงเครือข่ายในลักษณะที่มาจากองค์กรที่แตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายต้องการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
- 3.3 ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพเพื่อค้นหาแนวทางหรือปัจจัยสู่ความสำเร็จของการจัดการศึกษาด้วยรูปแบบเครือข่ายในพื้นที่ที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2545). *การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพลส.
- _____. (2549). *การคิดเชิงกลยุทธ์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ชัคเซสมิเดีย.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์ (2553). *การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร. (2552). *การบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่าย (Governing by Network)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ก.พลพิมพ์.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, เครือศรี วิเศษสุวรรณภูมิ และอนุศักดิ์ ตั้งปณิธานวัฒน์. (2553). *การส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ประยูร อัครบวร, ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และกมลทิพย์ ศรีหาเศษ. (2553). *การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ, ชูชาติ พ่วงสมจิตร, เก็จกนก เอื้อวงศ์ และนงเยาว์ อุทุมพร. (2554). *การจัดการศึกษาขององค์กรบริหารส่วนตำบล*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิก.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และศิริมาศ โกศลย์พิพัฒน์. (2553). *มองข้ามโลกาภิวัตน์ : กระบวนทัศน์ใหม่ในการบริหารการศึกษา ในไพฑูรย์ สีนลารัตน์, ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ : กระบวนทัศน์ใหม่และผู้นำใหม่ทางการศึกษา*. (น.19). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. (2551). *การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาท้องถิ่นและภาษาไทยเป็นสื่อ : กรณี การจัดการศึกษาแบบทวิภาษา (ภาษาไทย-ภาษามลายูถิ่น) ในโรงเรียนเขตพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้*. วิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 1(1), 7.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). *การสร้างเครือข่ายสังคมเพื่อขับเคลื่อนนวัตกรรมการพัฒนาองค์กรทางการศึกษา : บทเรียนภาคสนามจากโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรทางการศึกษาด้วยการจัดการความรู้*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). *รายงานการสังเคราะห์ผลการวิจัยในโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- Banks, J.A. (1994). *An introduction to multicultural education*. Washington: Allyn and Bacon.
- _____. (1994). *Multicultural education : Theory and practice*. Washington: Allyn ' and Bacon.

- _____. (2009). *The Routledge International Companion to Multicultural Education*. New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Cortes, E.C. (1996). Preparing for multicultural future. *Principle*. (76),16-20.
- Goldsmith, S.,& Eggers, W.D. (2004). *Governing by network : The New Shape of the public sector*. Washington, DC.: The Brooking Institution.